

Отримано: 15 лютого 2023 р.

Прорецензовано: 20 лютого 2023 р.

Прийнято до друку: 24 лютого 2023 р.

e-mail: olgav.grygorash@gmail.com

ORCID-ідентифікатор: <https://orcid.org/0000-0002-8089-3755>

DOI: 10.25264/2311-5149-2023-28(56)-52-57

Григораш О. В. Фінансові аспекти формування ринку освітніх послуг в Україні на прикладі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»* : науковий журнал. Острого : Вид-во НаУОА, березень 2023. № 28(56). С. 52–57.

УДК: 338.5 : 378.1

JEL-класифікація: L11, I23

Григораш Ольга Вікторівна,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Університету митної справи та фінансів

**ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ РИНКУ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ
НА ПРИКЛАДІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 072 «ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА
ТА СТРАХУВАННЯ»**

У статті дано оцінку впливу впровадження індикативної собівартості на обсяг набору провідних вишів України. Встановлено, що визначення вартості освітніх послуг на основі індикативної собівартості у 2020 р. незначно вплинуло на ціни і набір контрактників до престижних ЗВО (міст Києва, Львова, Харкова) завдяки приросту кількості випускників загальноосвітніх закладів у порівнянні з попереднім 2019 р. та внаслідок обмежень виїзду за кордон, викликаних карантинними заходами. У 2021 р. підвищення цін стало більш відчутним і обсяги набору контрактників скоротилися як на державному рівні, так і у вишах-лідерах набору. Скорочення набору у 2022 р. пов'язано із воєнними діями та значним відтоком вступників за кордон.

Ключові слова: індикативна собівартість, держзамовлення, ціна, набір, контракт.

Olha Hryhorash,

PhD in Economics, Associate Professor of the Department of Finance, Banking and Insurance,
University of Customs and Finance

**FINANCIAL ASPECTS OF THE FORMATION
OF THE MARKET OF EDUCATIONAL SERVICES IN UKRAINE ON THE EXAMPLE
OF MAJORITY 072 "FINANCE, BANKING AND INSURANCE"**

The article provides an assessment of the impact of indicative costing on the enrollment of leading universities in Ukraine. It was found that the calculation of the cost of educational services, based on the indicative cost price, in 2020 had a slight effect on the prices and on the enrollment of students for contractual education to prestigious higher education institutions (in Kyiv, Lviv, Kharkiv) due to two reasons. First is the increase in the number of graduates of schools compared to the previous 2019. Second is the restrictions on border leaving caused by quarantine measures. In 2021 the increase in prices became more noticeable and the enrollment of students for contractual education decreased both at the state level and in the leading universities. The reduction in enrollment in 2022 is caused by hostilities and a significant outflow of entrants abroad.

Keywords: indicative cost price, state order, price, set, contract.

Постановка проблеми. Протягом 2020–2021 рр. одним із елементів проведення вступної кампанії до закладів вищої освіти України було встановлення індикативної собівартості – мінімальної вартості для визначення ціни на освітні послуги державними вишами на визначені Урядом спеціальності. Така схема ціноутворення діяла протягом 2020–2021 рр. та призупинена до 01.01.2024. Виникає необхідність оцінки впливу застосування такого інструменту державного регулювання вищої освіти на формування ринку освітніх послуг.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В. Костриченко та Ю. Красовською [1] розроблено методичний підхід до формування вартості платних освітніх послуг, який передбачає врахування ряду вимог, зокрема, встановлення вартості освітніх послуг державними ЗВО на рівні собівартості (у тому числі, 10 % – капітальні витрати), при цьому вартість контрактного навчання не може бути нижчою, ніж вартість підготовки за рахунок коштів бюджету, корегування цін з урахуванням привабливості спеціальностей, зниження вартості навчання лише за рахунок непрямих витрат. При цьому автори підкреслюють, що «ключовим фактором, що впливає на вибір абітурієнтів, є величина плати за навчання».

Це саме ті вимоги, які лягли в основу Постанови Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 191-2020-п «Деякі питання запровадження індикативної собівартості» [2].

Ми поділяємо думку авторів [1] про те, що раціональним буде такий ринок освітніх послуг, при якому базова ціна формується на основі витратних методів, а фактична – на основі ринкових. Є. Стадний [3] у запровадженні індикативної собівартості визначає ряд переваг, серед яких обмеження можливостей вишів до «навчання контрактників за рахунок бюджетників», боротьба з неякісною освітою шляхом обмеження демпінгу регіональних ЗВО, стимулювання вступників до навчання затребуваним на ринку спеціальностям (наприклад, інженерним), на які не буде підвищено ціни.

На користь запровадження індикативної собівартості виступають і І. Труніна, К. Пряхіна та М. Андрієнко [4], зазначаючи, що мінімальна вартість навчання «забезпечить справедливе конкурентне середовище на ринку освітніх послуг, змінить структуру попиту та пропозиції як у державних, так і приватних закладах».

Але на практиці виявилось, що формування цін на освітні послуги на основі витратних методів (на основі індикативної собівартості) спричинило певні дисбаланси на ринку освітніх послуг. Зокрема, С. Захарін, розглядаючи можливість досягнення цілі щодо підвищення якості освіти через встановлення високих цін в усіх ЗВО та недопущення демпінгу неякісними ЗВО, ставить справедливе питання: «Звідки «звичайному абітурієнту» дізнатися, що певний заклад працює краще, ніж інший?» [5] Але ж висока ціна не означає високу якість, навпаки, значне підвищення цін може спричинити застосування абітурієнтами тільки одного критерію при виборі ЗВО – цінового. Результати досліджень С. Вілкінса [6] доводять, що фінансові питання найбільшою мірою впливають на наміри студента отримати вищу освіту. Це підтверджуються дослідженнями С. Сас [7]: у 2020 р. має місце тенденція до зменшення вступників на платну форму навчання в окремих державних ЗВО Львівської обл., в яких відбулося значне підвищення вартості через застосування індикативної собівартості.

Оскільки дію Постанови [2] призупинено лише до 01.01.2024, виникає необхідність оцінки впливу запровадження індикативної собівартості на формування ринку освітніх послуг для врахування у подальших етапах її застосування. Це обумовило вибір теми і мету дослідження.

Мета і завдання дослідження: оцінити вплив впровадження індикативної собівартості на обсяг набору провідних вишів України.

Досягнення мети передбачає виконання завдань:

1. Оцінити показники вступної кампанії закладів вищої освіти України на спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітнім рівнем бакалавр на базі повної загальної середньої освіти за денною формою у 2019–2022 рр.

2. Проаналізувати обсяги набору вишів України, які мають найбільший набір контрактників за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», до і після впровадження індикативної собівартості.

3. Проаналізувати рівень цін на освітні послуги у вишах-лідерах України з набору контрактників за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» з урахуванням індикативної собівартості.

Виклад основного матеріалу. Для оцінки впливу індикативної собівартості на формування ринку освітніх послуг необхідно проаналізувати його особливості до впровадження мінімальної вартості, під час її застосування та у період призупинення її дії. Для аналізу обрано одну із спеціальностей, на які поширюється дія Постанови [2] – 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» для вступників на освітній ступінь бакалавр на базі повної загальної освіти. Показники вступної кампанії представлено в табл. 1.

Таблиця 1

Показники вступної кампанії на спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (бакалавр на базі ПЗСО, денна форма) у 2019–2022 рр.

Показники	2019	2020	2021	2022
Кількість ЗВО, од.	151	152	152	141
Кількість ЗВО, які отримали держзамовлення, од.	86	78	66	80
Державне замовлення, осіб	957	650	489	442
Навчання за кошти фізичних та юридичних осіб, осіб	2 141	2 724	2 319	1 947
Набір, осіб	3 098	3 374	2 808	2 389
Питома вага ДЗ у наборі, %	30,9	19,3	17,4	18,5
Питома вага зарахованих на спеціальність 072 у кількості зарахованих до ЗВО України, %	2,4	2,4	2,0	1,7
Кількість учнів, які одержали атестат про здобуття повної загальної середньої освіти, осіб	198 230	222 277	229 000	*
К-сть зарахованих до ЗВО, осіб	127 067	139 764	142 707	

Джерело: складено автором на основі [8; 9].

* дані не опубліковані

У 2019 р. вступ на спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» для здобуття ступеня освіти бакалавр на базі повної загальної середньої освіти (денна форма) здійснював 151 ЗВО, з них 86 ЗВО отримали 957 місць державного замовлення (бюджетні місця) та зарахували 2 141 вступника на місця за кошти фізичних та юридичних осіб (контракт), всього зараховано 3 098 здобувачів.

У 2020 р. набір фінансистів здійснювали 152 ЗВО, з них до 78 ЗВО вступили 650 бюджетників та 2 724 контрактники. У порівнянні з попереднім 2019 р. набір на спеціальність зріс на 276 осіб, при цьому обсяг державного замовлення скоротився на 32 %. У 2021 р. набір на спеціальність скоротився на 16,8 % (до 2 808 осіб) у порівнянні з 2020 р., у 2022 р. – ще на 14,9 %. Динаміка набору здобувачів освіти в цілому не співпадає з динамікою кількості потенційних вступників (учнів, які одержали атестат про здобуття повної загальної середньої освіти). Також питома вага «фінансистів» у наборі вступників протягом 2019–2022 рр. скорочувалася.

На наш погляд, одне з важливих місць у формуванні контингенту здобувачів освіти за кошти фізичних та юридичних осіб відіграє вартість навчання, яка протягом 2020–2021 рр. визначалася на основі постанови Кабінету Міністрів України № 191 від 03 березня 2020 р. «Деякі питання запровадження індикативної собівартості» [2].

Для того, щоб оцінити вплив індикативної собівартості на контингент набору, у табл. 2 представлено ЗВО, які мають найбільший набір контрактників на спеціальність за кодом 072. Заклади освіти ранжовані відповідно до обсягу набору контрактників (К) у 2019 р. (до запровадження індикативних цін) із зазначенням обсягу держзамовлення (Б) та загального обсягу набору (Набір) здобувачів освіти за денною формою.

Таблиця 2

ЗВО, які мають найбільший набір контрактників за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (бакалавр на базі ПЗСО, денна форма) у 2019–2022 рр., осіб

ЗВО	2019			2020			2021			2022		
	Б	К	Набір	Б	К	Набір	Б	К	Набір	Б	К	Набір
КНЕУ	108	134	242	78	193	271	46	240	286	36	166	202
ХНЕУ	33	128	161	23	160	183	11	86	97	19	18	37
ЛНУ	56	115	171	42	198	240	35	190	225	36	121	157
УМСФ	14	113	127	20	78	98	16	60	76	15	53	68
КНТЕУ	53	83	136	23	97	120	11	90	101	10	58	68
ЗНУ (ТНЕУ)	24	68	92	14	129	143	10	127	137	11	97	108
НУ «ЛП»	44	59	103	21	81	102	16	43	59	13	50	63
ОНЕУ	25	54	79	15	53	68	14	49	63	13	22	35
ВТЕІ КНТЕУ	5	53	58	-	24	24	-	28	28	-	42	42
ЧНУ	9	45	54	3	52	55	4	42	46	3	53	56
КНУ	44	45	89	49	44	93	53	43	96	32	41	73

Джерело: складено автором на основі [9].

Дані табл. 1 дають можливість зробити такі попередні висновки:

1. Протягом 2019–2021 рр. ТОП-10 закладів вищої освіти України, які є лідерами за набором контрактників на спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», в цілому залишався сталим. Це виші, які спеціалізуються на фінансовій освіті (за винятком НУ «Львівська Політехніка») та мають високу популярність серед вступників. У 2022 р. показники набору скоротилися, що пов'язано із воєнними діями та загальним скороченням кількості потенційних вступників (випускників шкіл, які з початком війни навчалися дистанційно та вступили до зарубіжних ЗВО). У всіх представлених у табл. 2 ЗВО відбувається скорочення набору контрактників, особливе зменшення контингенту у 2022 р. характерне для Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця (68 осіб у порівнянні з 2021 р.), що обумовлено постійною військовою загрозою, Львівського національного університету імені Івана Франка (69 осіб у порівнянні з 2021 р.), оскільки значна частина населення Західної України виїхала за кордон на початку військового конфлікту, а також вартість навчання зросла з 24 949 грн до 27 436 грн. Найбільший «недобір» контрактників у 2022 р. у порівнянні з попереднім роком у КНЕУ імені Вадима Гетьмана (166 осіб проти 240 осіб у 2021 р.). Разом з тим, у Вінницькому торговельно-економічному інституті КНТЕУ (з 2022 р. – ДТЕУ) та у Чернівецькому національному університеті імені Юрія Федьковича контингент контрактників перевищив набір 2021 р., що також пояснюється менш небезпечними умовами у порівнянні з іншими регіонами.

2. До популярних ЗВО вступають дві категорії абітурієнтів: ті, які мають високий конкурсний бал і можуть претендувати на бюджетні місця (такі ЗВО мають значні обсяги державного замовлення, отже, шанс отримати бюджетне місце високий), та ті вступники, які у разі неотримання місця держзамовлення

є достатньо платоспроможними для здобуття освіти за контрактом. Так, ТОП-10 закладів вищої освіти України є лідерами за набором і бюджетників, і контрактників. У п'ятірці лідерів набору за спеціальністю 072 завжди перебувають київські, львівські та харківські ЗВО.

3. Аналіз співвідношення бюджетних і контрактних місць показує, що протягом 2019–2021 рр. питома вага місць за кошти фізичних та юридичних осіб мала тенденцію до зростання в обсязі набору, що обумовлено скороченням державного замовлення. У 2022 р. частка місць за державним замовленням в обсязі набору зростає, але це пов'язано із загальним скороченням набору по ЗВО України.

4. Відмічається нерівномірність розподілу державного замовлення між ЗВО. Так, у 2019 р. з 957 місць держзамовлення 509 місць (53 %) зосереджено у 10 ЗВО (зокрема, ХНУ імені В.Н. Каразіна отримав 29 місць, КНЕУ імені В. Гетьмана – 108 місць), 14 ЗВО отримали по 1 бюджетному місцю; у 2020 р. з 650 місць держзамовлення 364 місць (56 %) зосереджено в 11 ЗВО (лідер – КНЕУ імені В. Гетьмана – 78 місць), 24 ЗВО отримали по 1 бюджетному місцю; схожа ситуація і в 2021 р.: з 489 місць держзамовлення на 11 ЗВО прийшлося 293 місця (60 %), лідери з набору бюджетників – КНУ імені Т. Г. Шевченка (53 місця), КНЕУ імені В. Гетьмана – 46 місць, до 19 ЗВО вступили по 1 бюджетнику. У 2022 р. зберігається тенденція до асиметричного розподілу (10 ЗВО концентрують 228 (52 %) місць держзамовлення, але географія подачі заяв вступниками зміщена з урахуванням безпечності регіону у бік Західної України. Вперше на рівні з київськими ЗВО лідерами з набору бюджетників стали ЛНУ імені І. Франка та традиційно КНЕУ імені В. Гетьмана (по 36 місць), КНУ імені Т. Г. Шевченка (32 місця). Вступники тяжіють до вступу до крупних популярних ЗВО, зосереджених у м. Києві, Львові, Харкові. Абітурієнти виборюють місця у престижних вишах столиці, але в силу обмеженості місць ліцензованого обсягу та цін на освітні послуги їм дістаються місця у регіональних ЗВО.

Можна припустити, що підвищення цін на освітні послуги на популярні спеціальності (в тому числі, на аналізовану спеціальність) спричинило зниження попиту на освітні послуги на ці спеціальності, адже відповідно до закону попиту величина попиту зменшується у міру збільшення ціни товару. Зростання контингенту набору у 2020 р. у порівнянні з 2019 р. (139,8 тис. осіб проти 127,1 тис. осіб) може слугувати аргументом для спростування гіпотези про зворотний зв'язок між вартістю навчання та контингентом контрактників. Разом з тим, дані табл. 1 засвідчують, що у 2020 р. кількість потенційних вступників до ЗВО України (учнів, які одержали атестат про здобуття повної загальної середньої освіти) зросла у порівнянні з 2019 р. на 12,1 %, але кількість зарахованих на навчання здобувачів освіти зросла непропорційно (на 10,0 %), а зарахованих саме на «індикативну» спеціальність 072 – на 8,9 %. При цьому кількість осіб, що здобувають вищу освіту за кордоном, зросла з 77,5 тис. осіб до 79,9 тис. осіб (лише на 3,1 %). Імовірно, українські випускники шкіл, які планували здобувати освіту в іноземних вишах, внаслідок закриття кордонів не змогли виїхати на навчання до інших країн та, незважаючи на різке зростання цін на навчання на «індикативні» спеціальності (072 включно), вступили до українських вишів.

У 2021 р. ситуація змінюється. Ціни на «індикативні» спеціальності підвищуються, при зростанні кількості випускників шкіл на 3 % кількість зарахованих до українських ЗВО зростає лише на 2,1 %, а от набір на «індикативну» галузь знань скорочується на 16,7 %. Можна припустити, що скорочення набору на індикативні спеціальності (зокрема на 072) обумовлені такими причинами:

– внаслідок підвищення цін на освітні послуги здобувачі освіти віддали перевагу неіндикативним спеціальностям;

– завдяки послабленню карантинних обмежень та відкриттю кордонів частина платоспроможних вступників стала студентами іноземних ЗВО (ціна на навчання у польських вишах англійською мовою в середньому становить 2000 євро, близько 62 тис. грн [13], ціни на навчання в українських ЗВО з найбільшою індикативною собівартістю коливалися у межах 27–37,5 тис. грн) (дані щодо навчання українських студентів за кордоном у 2021 р. ще не опубліковані);

– ускладнення умов вступу на спеціальності гуманітарного та соціального спрямування (для зазначених спеціальностей першим конкурсним предметом є українська мова та література, для інших – лише українська мова).

Оскільки найбільший набір контрактників мають ЗВО, перелічені у табл. 2, аналіз цін на освітні послуги будемо проводити на їх прикладі (табл. 3).

Аналіз даних табл. 3 дає змогу зробити такі висновки:

1. Загальна кількість поданих заяв у аналізованих вишах мала тенденцію до зростання протягом 2019–2020 рр., але у 2021–2022 рр. це спадна тенденція (крім КНЕУ імені В. Гетьмана). Це збігається з коливаннями кількості випускників загальноосвітніх закладів та з обсягом набору контрактників. Різке зниження кількості заяв у 2022 р. пов'язано з воєнними діями та не має зв'язку з кількістю випускників шкіл, оскільки значна частина школярів виїхала за кордон і закінчувала навчання дистанційно.

У зв'язку з відсутністю у вільному доступі цін на освітні послуги за аналізованою спеціальністю у 2019 р. аналіз буде проведено на основі даних 2020–2022 рр. Як уже зазначено, з 2020 р. ціни на освітні послуги на 38 спеціальностей (зокрема на спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування») формуються з урахуванням Постанови [2]. Відповідно, встановлені закладом освіти ціни не мають бути нижчими, ніж розрахований розмір плати за навчання за контрактом на основі індикативної собівартості (далі – мінімальний розмір плати, МРП) [11]. Порівняння розрахованих МОН сум МРП та встановлених закладами освіти цін на освітні послуги показало, що у 2020 р. ряд вишів встановили вартість підготовки на рівні мінімальної вартості, а деякі заклади освіти визначили ціну, яка значно перевищує мінімально розраховану вартість (КНЕУ, КНУ, КНТЕУ, ЛНУ та ЧНУ).

Таблиця 3

Аналіз вступної кампанії у ЗВО, які мають найбільший набір контрактників за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» (бакалавр на базі ПЗСО, денна форма) у 2019–2022 рр., осіб

ЗВО	2019		2020				2021				2022		
	Заяв	К	Заяв	К	МРП	Ціна	Заяв	К	МРП	Ціна	Заяв	К	Ціна
КНЕУ	2 255	134	2 301	193	20 387	27 200	2 504	240	24 301	28 200	983	166	28 200
ХНЕУ	881	128	963	160	19 671	19 671	796	86	25 632	26 200	165	18	26 000
ЛНУ	1 293	115	1 495	198	15 319	20 995	1 402	190	22 175	24 942	838	121	27 436
УМСФ	551	113	570	78	23 435	23 436	406	60	30 632	30 635	209	53	22 000
ДТЕУ/КНТЕУ	1 516	83	1 609	97	21 554	25 810	1 172	90	30 948	30 950	414	58	30 950
ЗНУ	658	68	723	129	17 476	19 500	498	127	27 027	27 027	420	97	31 320
НУ "ЛП"	712	59	765	81	22 725	22 730	646	43	30 059	30 060	337	50	27 400
ОНЕУ	436	54	454	53	25 334	25 400	408	49	31 024	31 100	179	22	31 900
ВТЕІ ДТЕУ/ КНТЕУ	298	53	193	24	20 837	20 840	147	28	25 814	25 820	94	42	20 000
ЧНУ	344	45	317	52	12 031	22 900	251	42	18 231	27 900	168	53	32 000
КНУ	584	45	710	44	31 168	36 300	676	43	37 494	38 000	461	41	38 000

Джерело: складено автором на основі [9; 10; 11].

Значне підвищення ціни у порівнянні з МРП у ЧНУ може бути обумовлено необхідністю покривати поточні витрати закладу через малий обсяг держзамовлення.

3. У 2021 р. ціни на освітні послуги у ЗВО-лідерів значно менше перевищували МРП у порівнянні з 2020 р. Виняток – КНЕУ (на 3 900 грн), ЛНУ (2 767 грн) та ЧНУ (9 760 грн). Інші ЗВО встановили ціни на освітні послуги не більше ніж на 1000 грн вищу відносно визначеної мінімальної вартості.

4. Отже, впровадження норми щодо встановлення ціни не нижче за мінімальну вартість не значно вплинуло на набір престижних ЗВО. До них будуть вступати здобувачі освіти незалежно від встановленої ціни. У разі зниження рівня набору контрактників ЗВО все одно зможе покрити витрати на їх навчання за рахунок значної кількості бюджетників. Загалом у 2020 р. мінімальна вартість була найвищою у київських вишах (від 20 000 грн), а у західних областях (Львів, Тернопіль, Чернівці) не перевищувала 17 500 грн, чим і обумовлено встановлення цими закладами освіти цін вищих, ніж мінімальні.

Висновки. Аналіз показників вступної кампанії закладів вищої освіти України на спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування» за освітнім рівнем бакалавр на базі повної загальної середньої освіти за денною формою у 2019–2022 рр. показав, що встановлення цін на освітні послуги на основі мінімальної плати у 2020 р. майже не вплинуло на обсяги набору фінансистів у вишах України, але у 2021 р. та у 2022 р. набір фінансистів в Україні скоротився.

Тенденції набору вишів-лідерів України до і після впровадження індикативної собівартості збігаються з загальнодержавними тенденціями набору контрактників на спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування». У 2020 р. обсяги набору у цих вишах збільшилися. У 2021 р. внаслідок нової хвилі підвищення цін (70 % індикативної собівартості) відбулося значне скорочення зарахованих у вишах-лідерах з набору на спеціальність 072. У 2022 р. встановлення цін здійснювалося не на основі індикативної собівартості ціни [12], скорочення набору пояснюється воєнними діями та скороченням кількості потенційних вступників.

Аналіз рівня цін на освітні послуги у вищих-лідерах України показав, що у 2020 р. столичні виші та виші Західної України встановлювали ціни набагато вищі за розрахункову мінімальну вартість навчання. У 2021 р. встановлені ціни майже збігаються зі значенням мінімальної вартості. У 2022 р. більшість ЗВО знизили ціни на освітні послуги.

Література:

1. Костриченко В. М., Красовська Ю. В. Методичні особливості формування цін на платні послуги вищих навчальних закладів. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 525–530.
2. Kostrychenko V.M., Krasovska Yu. V. *Metodychni osoblyvosti formuvannia tsin na platni posluhy vyshchyykh navchalnykh zakladiv* [Methodological features of price formation for paid services of higher educational institutions. *Economy and society*]. *Економіка і суспільство*. 2017. №13. С. 525-530 [In Ukrainian].
3. Деякі питання запровадження індикативної собівартості : Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2020 № 191-2020-п. Дата оновлення: 191-2020-п. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 01.02.2023).
4. Cabinet of Ministers of Ukraine (2020), Some issues of introducing the indicative cost price. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/191-2020-%D0%BF#Text> [In Ukrainian].
5. Стадний Є. А. Тепер держава регулюватиме ціну навчання на контракті. *Дзеркало тижня*. 2020. URL: https://zn.ua/ukr/EDUCATION/yegor-stadny-v-universiteti-nihto-nikoli-ne-kazhe-studentovi-byudzhetniku-nepriyemnu-pravdu-340907_.html (дата звернення: 10.02.2023).
6. Stadnyi Ye. A. *Teper derzhava rehuliyvatyme tsinu navchannia na kontrakti* [Now the state will regulate the price of training on a contract]. *Dzerkalo tyzhnia*. 2020. URL : https://zn.ua/ukr/EDUCATION/yegor-stadny-v-universiteti-nihto-nikoli-ne-kazhe-studentovi-byudzhetniku-nepriyemnu-pravdu-340907_.html (data zvernennia: 10.02.2023) [In Ukrainian].
7. Труніна І. М., Пряхіна К. А., Андрієнко М. С. Ціноутворення на ринку вищої освіти України. *Ефективна економіка*. 2021. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9422> (дата звернення: 10.02.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.10.11.
8. Trunina I. M., Priakhina K. A., Andriienko M. S. *Tsinoutvorennia na rynku vyshchoi osvity Ukrainy* [Pricing on the higher education market of Ukraine]. *Efektivna ekonomika*. 2021. № 10. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=9422> (data zvernennia: 10.02.2023). DOI: 10.32702/2307-2105-2021.10.11 [In Ukrainian].
9. С. Захарін: про так звану «індикативну собівартість». *Освіта.ua*. URL: <https://osvita.ua/blogs/77703/> (дата звернення: 10.02.2023).
10. S. Zakharin: *pro tak zvanu «indykatyvnu sobivartist»* [S. Zakharin: on the so-called "indicative cost price"]. *Osvita.ua*. URL: <https://osvita.ua/blogs/77703/> (data zvernennia: 10.02.2023) [In Ukrainian].
11. Daniel, J., Kanwar, A., and Uvalić-Trumbić, S. (2009) 'Breaking higher education's iron triangle: Access, cost, and quality', *Change: The Magazine of Higher Learning* 41(2): 30–35.
12. Сас С. П. Вплив індикативної собівартості на формування фінансового потенціалу закладів вищої освіти України. *Галицький економічний вісник*. 2021. Т. 70. № 3. С. 102–110. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.03.102
13. Sas S. P. *Vplyv indykatyvnoi sobivartosti na formuvannia finansovoho potentsialu zakladiv vyshchoi osvity Ukrainy* [The influence of the indicative cost price on the formation of the financial potential of higher education institutions of Ukraine]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk*. 2021. Tom 70. № 3. S. 102–110. https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2021.03.102 [In Ukrainian].
14. Загальна середня та професійна (професійно-технічна) освіта в Україні: Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 01.02.2023).
15. General secondary and professional education in Ukraine: State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> [In Ukrainian].
16. Зараховані на навчання. Єдина державна електронна база з питань освіти. URL: vstup.edbo.gov.ua (дата звернення: 01.02.2023).
17. Enrolled in studies. The unified state electronic database on education. URL: vstup.edbo.gov.ua [In Ukrainian]
18. Вступна кампанія. Єдина державна електронна база з питань освіти. URL: vstup.edbo.gov.ua (дата звернення: 01.02.2023).
19. Admission campaign. The unified state electronic database on education. URL: vstup.edbo.gov.ua [In Ukrainian]
20. Мінімальна вартість контрактного навчання 2020: МОН опублікувало розрахунок. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/minimalna-vartist-kontraktного-navchannya-2020> (дата звернення: 01.02.2023).
21. Ministry of Education and Science of Ukraine (2020), The minimum cost of contract training 2020. Retrieved from: URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/minimalna-vartist-kontraktного-navchannya-2020> [In Ukrainian].
22. Про зупинення в 2022 році дії деяких постанов Кабінету Міністрів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 № 251. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-2022-%D0%BF#n7> (дата звернення: 10.02.2023).
23. Cabinet of Ministers of Ukraine (2022), About the suspension in 2022 of some resolutions of the Cabinet of Ministers of Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/251-2022-%D0%BF#n7> [In Ukrainian]
24. Навчання в Польщі. UniverPL. URL: <https://univerpl.com.ua/speciality/ekonomika-ta-finansi/> (дата звернення: 01.02.2023).
25. Navchannia v Polshchi [Studying in Poland]. UniverPL. URL : <https://univerpl.com.ua/speciality/ekonomika-ta-finansi/> [In Ukrainian].